

NOI CERCETĂRI PRIVIND SECOLUL AL IV-LEA E.N. LA HÂRMAN

de MARIANA MARCU

Primele cercetări privind începutul perioadei de trecere la feudalism în Țara Bîrsei s-au făcut la Hârman, în preajma punctului „Groapa Banului“, la poalele dealului Lempeș, unde, printre altele, a fost descoperită și o așezare din sec. IV e.n.

Cercetările din acea așezare au început în 1962, fiind executate de Institutul de arheologie al Academiei de științe sociale și politice, în colaborare cu Muzeul județean Brașov¹.

Urmărindu-se identificarea necropolei acestei așezări („Hârman 1“), a fost descoperită în 1964 o nouă așezare — „Hârman 2“, care se găsește la cca 300 m, spre sud de prima.

În această zonă au mai fost descoperite câteva gropi hallstattiene și o așezare aparținând culturii Dridu, din care s-au dezvelit trei locuințe.

O parte din secțiunile deschise pînă în prezent au avut ca scop stabilirea în linii mari a limitelor așezării din sec. IV, iar prin câteva șanțuri paralele a început dezvelirea propriu-zisă a complexelor din așezare. Astfel, a fost descoperită o locuință și foarte multe gropi. Locuința este de tip semibordei, de formă rectangulară, cu laturile aproape egale, colțurile rotunjite; axa longitudinală măsoară 2,90 m și este orientată N—S. Locuința nu are nici vatră, nici podea amenajată și nu prezintă urme de distrugere violentă.

Gropile se încadrează în trei categorii, după dimensiuni și conținut. O parte sînt de dimensiuni mici, cu pereți verticali și conțin doar resturi menajere: oase de animale, fragmente de vase, chirpici, cărbune și unelte sau obiecte fragmentare. A doua categorie este reprezentată de gropi de dimensiuni mari, cu circumferința rotundă sau ovală, cu pereții înclinați, avînd un

¹ A. D. Alexandrescu, I. Pop. M. Marcu, *Săpăturile arheologice de la Hârman*, în *Material*e, XI, 1972 (sub tipar).

conținut sărac, raportat la capacitatea lor. Al treilea tip este reprezentat de gropi de dimensiuni nu prea mari, pline cu fragmente de vatră, pereți de locuință, arsură și puțină ceramică.

Ele amintesc de o situație similară din așezarea Hărman 1, unde o groapă avea pe fund fragmente de vatră, chirpici și câteva fragmente ceramice.

Este posibil ca acest tip de gropi să aibă o anumită semnificație rituală.

Ceramica provenită pînă în prezent din această așezare este lucrată cu mîna și la roată. Aceasta din urmă este fină și zgrunțuroasă. Întreg materialul este în stare fragmentară.

Vasele din pastă fină au culoarea cenușie-deschisă sau mai închisă, cărămizie și uneori gălbuie.

Formele apărute sînt: căni cu gît în formă de pîlnie și corp bitronconic (fig. 1/1), căni cu gura trilobată și corp piriform (fig. 1/2), căni cu fațete longitudinale. Străchinile și castroanele sînt mai numeroase, au profil bitronconic sau în forma literei „S” (fig. 1/4—5, 7—8, 10). Oalele au margini rotunjite sau teșite (fig. 1/12—14).

Ornamentele caracteristice acestei specii sînt: nervura în relief, linia incizată, fațetele longitudinale, care apar mai frecvent pe căni. Pe castroane și străchini se întîlnesc nervuri în relief, ornamente lustruite în plasă (fig. 1/11), canelurile oblice (fig. 1/9). Pe oale apar rar nervuri în relief, ornamente lustruite în zigzag (fig. 1/14), linii incizate drepte sau frînte. Fundurile vaselor fine sînt inelare, sau cu inel pe margine, mai rar drepte.

Mai atrage atenția un fragment ceramic (probabil de ulcior sau cană), ars la cenușiu, cu suprafața smălțuită în culoare verde-gălbuie. Vase și fragmente cu glazură se mai cunosc de la Dinogetia², Spanțov³, Nicolae Bălcescu⁴, Cristești⁵ și Bratei⁶. Această ceramică a fost sesizată la Dunărea de Jos în sec. III—IV, ca în sec. IV ea să apară mai frecvent și în Panonia⁷.

Ceramica zgrunțuroasă este de culoare cenușie-negricioasă. Majoritatea fragmentelor negricioase conțin ca degresant și calcar (fig. 2/1—2). În alte

² D. Popescu, *Cercetări arheologice în Transilvania* (III), în *Materiale*, II, 1956. p.179 și nota 1.

³ B. Mitrea și C. Preda, *Necropole din sec. IV din Muntenia*, București, 1967, p. 135, fig. 80.

⁴ *Ibidem*, fig. 246, 4.

⁵ D. Popescu, *op. cit.*, p. 179.

⁶ L. Birzu, *Un cimitir aparținînd populației autohtone din Transilvania sec. IV—V e.n. Cimitirul nr. 1 de la Bratei*. Rezumatul tezei de doctorat, Universitatea din București, Facultatea de istorie, 1971, p. 17.

⁷ D. Popescu, *op. cit.*, p. 179 și nota 1.

cazuri, pasta unor vase cenușii-gălbui sau cărămizii-gălbui, conține nisip cu bobul mare, care le dă un aspect poros (fig. 2/8—9).

Majoritatea formelor acestor specii sînt de oale-borcan, ornamentate cu una, două sau mai multe linii incizate pe umeri (fig. 2/2—3). Mai apar și cîteva fragmente de străchini sau căni. În această categorie se includ și vasele de provizii de tip Krausengefäß, care sînt foarte numeroase, ornamentate cu decor incizat cu linii drepte sau în val.

Ceramica lucrată cu mîna nu se remarcă din punct de vedere cantitativ. Este grosolană, de culoare brună spre negru, cenușic, cărămizie sau gălbui.

Apar și vase lucrate din pastă asemănătoare cu aceea a ceramicii zgrunțuroase la roată.

Formele sînt de oale-borcan, cu margini drepte, mai mult sau mai puțin evazate, corp zvelt și fund drept, avînd alveole împrejur în cîteva cazuri (fig. 2/11, 13—14). Mai apar cîteva tipsii și cățui cu alveole în jurul fundului (fig. 2/13). În afara alveolelor, alte ornamente constau din creștături sau adîncituri pe buze, linii incizate, drepte, sau în val pe fața interioară a buzei.

În afara ceramicii, din așezare au mai rezultat și o serie de unelte și obiecte: fusaiole, greutăți de lut pentru războiul de țesut, o seceră fragmentară, cuțitașe de fier, coarne de cerb retezate și găurite pentru a fi folosite probabil ca mînere, fragmente de rîșniță etc.

Se remarcă în mod deosebit un pieptene de os cu apucătoare scundă și dreptunghiulară, ornamentat pe ambele fețe cu linii punctate drepte și în zigzag. El se aseamănă cu un exemplar de la Bezid⁸ ca tehnică și stil de ornamentare și ca formă, cu un exemplar de la Tîrgșor⁹.

Pe baza ceramicii (categorii, forme, tipuri și ornamente) și a pieptenului, putem spune că așezarea datează din prima jumătate a sec. al IV-lea e.n., poate cu o ușoară depășire a mijlocului său.

Pentru atribuirea etnică a locuitorilor așezării, ne stă la îndemînă numai ceramica. Ea este reprezentată de tipuri de vase a căror origine este dacică sau romană (cănile, oalele, străchinile din pastă fină, ceramica zgrunțuroasă, ceramica lucrată cu mîna). În cadrul ei remarcăm însă pătrunderea unor elemente specifice ceramicii cerneahoviene: cănile cu fațete longitudi-

⁸ Z. Székely, în *Aluta*, I, Sf. Gheorghe, 1969, pl. X/18.

⁹ Gh. Diaconu, *Tîrgșor. Necropola din sec. III—IV e.n.* București, 1965, pl. CXXXIII.

nale (două fragmente), oala-castron ornamentată cu decor în plasă lustruit (fig. 1/11), canelurile oblice pe carena unei străchini (fig. 1/9) etc.

Ele se explică prin legăturile și schimburile comerciale existente între localnici și lumea cerneahoviană contemporană din spațiul extracarpatic, în prima jumătate a sec. IV.

Această așezare este mai timpurie decât cea de la Hărman 1 (care se încadrează în a doua jumătate a sec. IV și în cultura Sîntana de Mureș-Cerneahov).

Așezarea de la Hărman 2, de care ne-am ocupat aici, a aparținut unei comunități de populație daco-romană a cărei cultură materială, în cursul primei jumătăți a sec. al IV-lea a cunoscut influența unor elemente cerneahoviene din spațiul extracarpatic.

Așezarea de la Hărman 2 este contemporană și asemănătoare cu cea descoperită la Cristian — strada Gării¹⁰ (tot din jud. Brașov).

Data fiind importanța acestor descoperiri pentru cunoașterea problemelor legate de populația daco-romană la începutul perioadei de trecere la feudalism, este necesară continuarea săpăturilor arheologice de la Hărman.

¹⁰ M. Marcu, *Săpături arheologice la Cristian-Brașov*, în *Cumidava*, II, Brașov, 1968 p. 43—44.

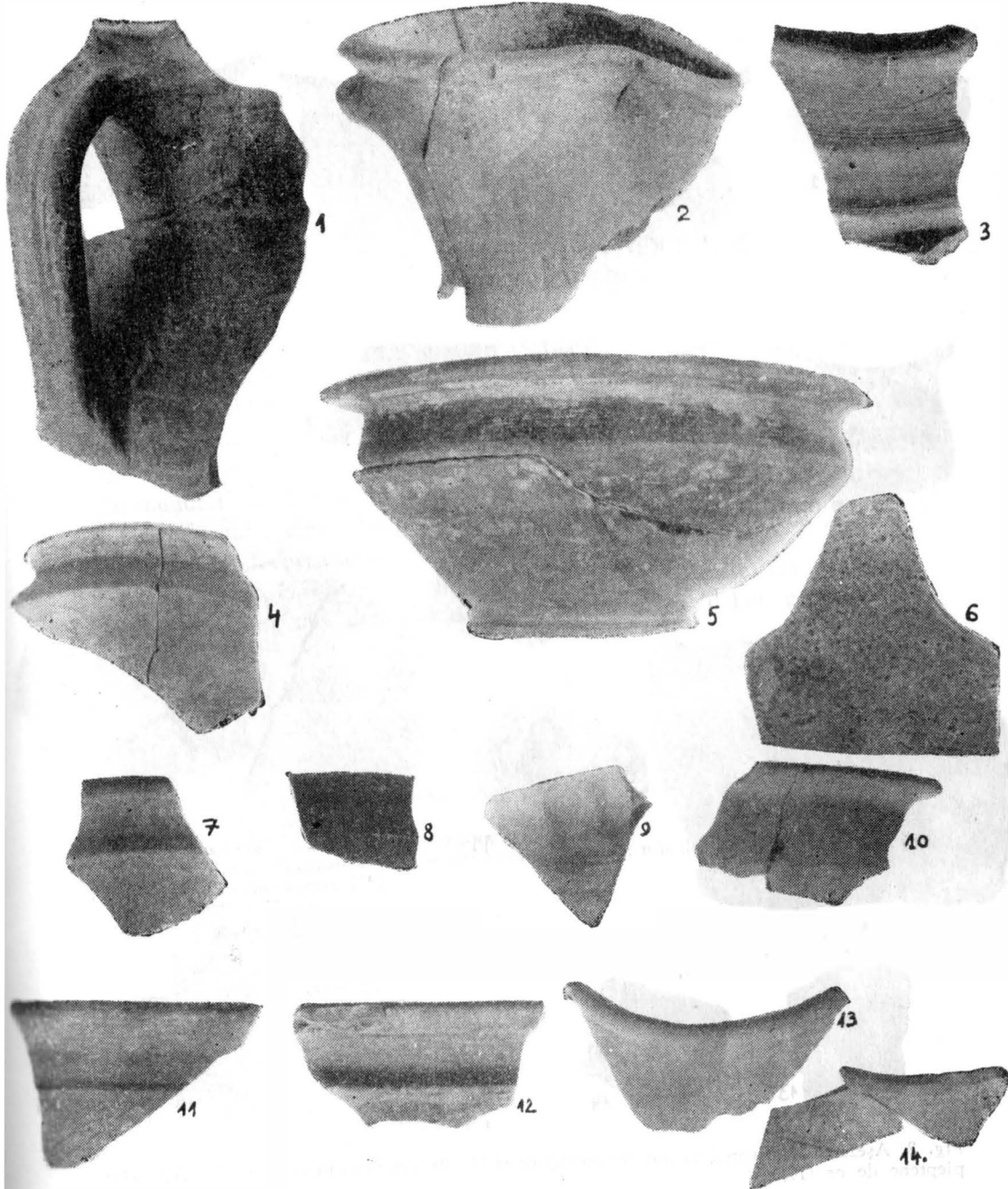

Fig. 1. Așezarea „Hărman 2“, ceramica fină.

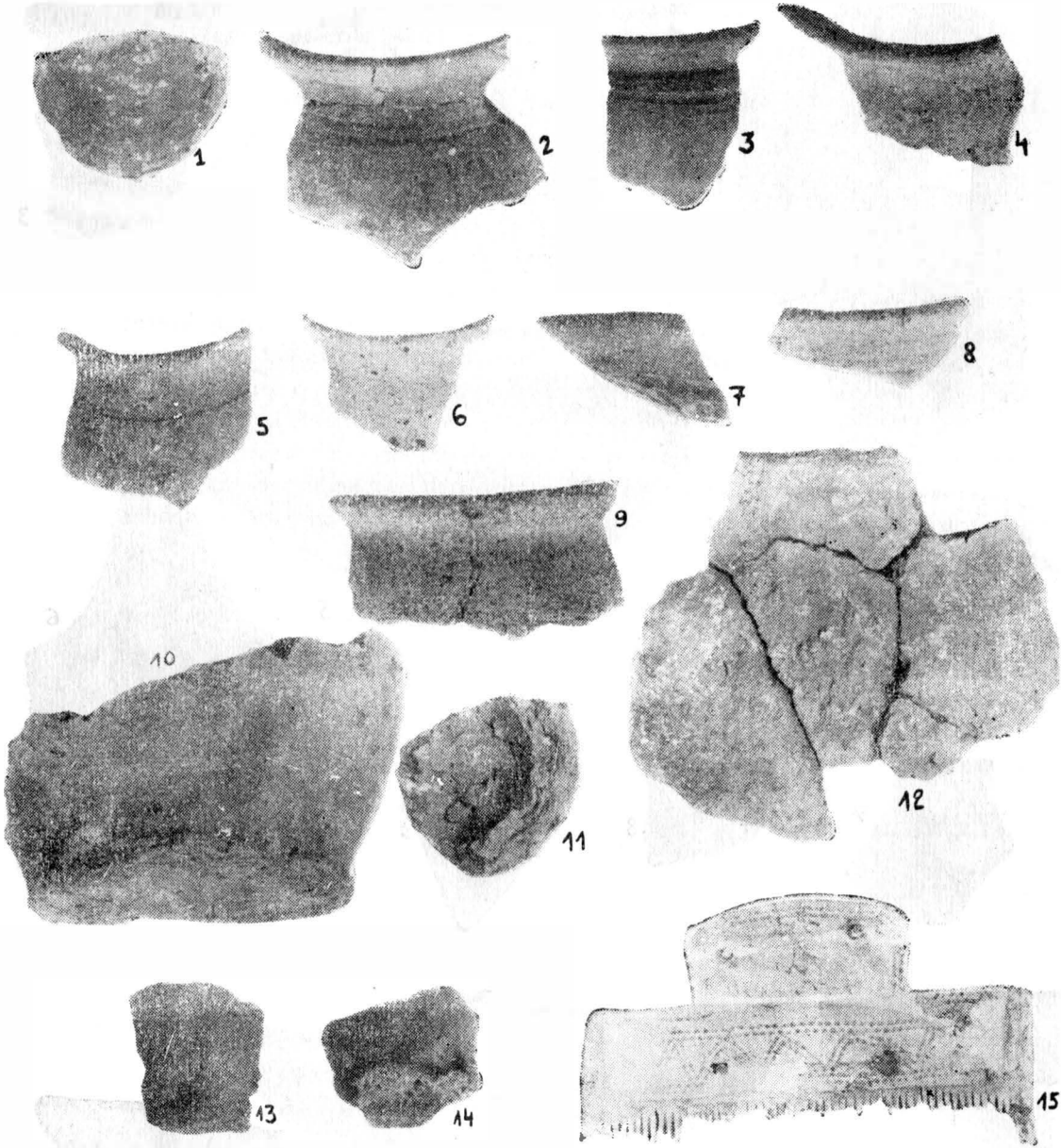

Fig. 2. Așezarea „Hărman 2”, ceramică zgrunțuroasă (1—9); ceramică lucrată cu mina (10—14);
pieptene de os (15).

NEUE FORSCHUNGEN BETREFFEND DAS IV. JAHRHUNDERT U.Z. BEI HÄRMAN (HONIGBERG)

(ZUSAMMENFASSUNG)

In dieser Arbeit werden die bis heute erzielten Ergebnisse der archäologischen Forschungen in der Siedlung „Härman 2“ aufgezeigt.

Auf Grund der Ergebnisse kann man behaupten, dass die Siedlung aus dem IV. Jahrhundert u. Z. stammt und zwar von einer örtlichen dako-romanischen Gemeinschaft, deren Sachkultur von einer Reihe von Elementen der Sîntana de Mureş-Tscherneachov-Kultur beeinflusst wurde.

Die Siedlung „Härman 2“ und die aus der Bahnstrasse von Cristian (Neustadt) stammen aus der gleichen Zeit und weisen daher gemeinsame Züge auf.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

Abb. 1. Die Siedlung „Härman 2“ – feingearbeitete Keramik.

Abb. 2. Die Siedlung „Härman 2“ – körnige Keramik (1—9); mit der Hand gearbeitete Keramik (10—14); Knochenkamm (15).